

BEWUST ZIJN VAN AANNAMES OVER MENSELIJK GEDRAG

VIER MENSBEELDEN IN HET KADER VAN DE HERZIENING VAN DE PARTICIPATIEWET

KLANT
AUTEUR(S)

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
Harnold van der Vegte, Wessel Blom, Michiel Blom, Larissa
Jongenelen, Sanne van der Laan

KENMERK
DATUM
VERSIE

MB/sb/003840
5 juli 2024
3.0

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Doel	3
1.2	Opzet	3
1.3	Werkwijze	4
2	Vier mensbeelden	5
2.1	Verantwoording van de vier mensbeelden	5
2.2	Mensbeeld 1. Zelfredzame mensen	6
2.3	Mensbeeld 2. Afhankelijke mensen	7
2.4	Mensbeeld 3. Onwelwillende mensen	8
2.5	Mensbeeld 4. Afzijdige mensen	9

---

1 Inleiding

Onder de Participatiewet vallen mensen die sterk van elkaar verschillen. Onder meer in hun ondersteuningsbehoefte, arbeidsvermogen, en wat hen stimuleert tot bepaald gedrag. Kortom: we kunnen deze mensen niet over één kam scheren. Om bij de herziening van de Participatiewet voldoende rekening te houden met de verschillende groepen mensen die onder de Participatiewet vallen, werken we vier mensbeelden uit. Deze mensbeelden dienen als instrument om een verantwoorde inschatting te maken van de verwachte effecten van bepaalde beleidsopties voor verschillende groepen mensen die onder de Participatiewet vallen.

1.1 Doel

Deze mensbeelden zijn bedoeld om het ministerie van SZW te voorzien van een instrument om de implicaties van beleidsopties te doordenken en te duiden, en deze zo beter aan te laten sluiten bij wat er redelijkerwijs kan worden verwacht van verschillende groepen mensen die onder de Participatiewet vallen. Met dit instrument voorkomen we dat beleidsopties worden uitgewerkt met een beperkt aantal of eenzijdige mensbeelden in gedachten en deze beleidsopties daardoor niet de gewenste effecten hebben.

1.2 Opzet

Iedereen heeft beelden van hoe mensen (zouden moeten) zijn. Deze mensbeelden spelen een belangrijke rol in ons dagelijks leven, maar ook in overheidsbeleid. Beleidsmakers, zoals bewindspersonen, rijksambtenaren en andere partijen, maken namelijk ook gebruik van mensbeelden: aannames over hoe mensen (zouden moeten) zijn, denken, handelen en over hoe zij (het best) kunnen komen tot gedragsverandering (in de door de overheid gewenste richting). Deze mensbeelden hebben invloed op hoe de overheid mensen benadert, welke beleidsdoelen ze haalbaar dan wel wenselijk vindt en welke beleidsinstrumenten zij gebruikt om mensen aan te zetten tot bepaald gedrag (SCP, 2023).

Mensbeelden spelen dus een rol in beleid, omdat ze beleidskeuzes sturen. Toch blijven ze vaak impliciet en worden ze niet kritisch bevraagd. En dat terwijl ze vaak simplistisch, eenzijdig en/of misleidend zijn, waardoor beleid onvoldoende aansluit bij de realiteit. Mensbeelden raken zo de uitvoering van beleid. Sommige mensen kunnen daardoor tekort worden gedaan of juist onterecht worden bevoordeeld. Deze mensbeelden hebben ook invloed op hoe mensen zich gedragen en hoe bepaald beleid vervolgens uitpakt voor deze mensen. Beleid dat gestoeld is op een bepaald mensbeeld kan ertoe leiden dat (onbewust) bepaald gedrag bij mensen wordt uitgelokt.

Het is belangrijk dat beleidsmakers bewust worden van de aannames die ze hebben over hoe mensen (zouden moeten) zijn, de gevolgen hiervan en beoogd(e) beleid(swijzigingen) bezien vanuit andere mensbeelden. Explicitering van het eigen mensbeeld heeft niet als doel om te komen tot een nieuw mensbeeld dat meer recht doet aan de realiteit. Ieder mensbeeld is immers een vereenvoudiging van de werkelijkheid en er bestaat niet zoiets als een allesomvattend mensbeeld dat op iedereen toepasbaar is. Het doel van explicitering van het eigen mensbeeld is met name om voldoende rekening te houden met de verscheidenheid aan mensen, hoe zij denken en zich gedragen. Op deze manier voorkomen we eventuele negatieve gevolgen van een simplistisch, eenzijdig en/of misleidend mensbeeld.

In de huidige Participatiewet staat een specifiek mensbeeld centraal, namelijk dat van de rationele burger, die keuzes maakt in diens eigen belang, die betaald werk wil oppakken en zelfstandig wil voorzien in zijn of haar inkomsten, en dit ook kan als de juiste ondersteuning maar wordt geboden en tot naleving van verplichtingen kan worden aangezet met sancties. Dit mensbeeld is te eenzijdig. We zijn echter van mening dat SZW en ketenpartners niet geholpen zijn met een herijking van hét archetypische mensbeeld. Ieder mensbeeld is immers een vereenvoudiging van de werkelijkheid en nooit op alle burgers van toepassing. We stellen daarom voor om beoogde beleidswijzigingen te bezien vanuit verschillende mensbeelden, die allemaal een stukje van de puzzel zijn.

1.3 Werkwijze

In dit document werken we vier mensbeelden uit die een rol (kunnen) spelen bij de beoordeling van de effecten van beleidsopties op de mensen die onder de Participatiewet vallen. Deze mensbeelden zijn geïnspireerd op eerder onderzoek van het Sociaal-Cultureel Planbureau (SCP) en hebben we verrijkt met inzichten uit ons onderzoek in het kader van de herziening van de Participatiewet¹.

---

¹ [SCP \(2023\) Mensbeelden achter beleid: Lessen over de rol van mensbeelden bij het LLO-beleid en de covid-vaccinatiestrategie.](#)

---

2 Vier mensbeelden

In dit hoofdstuk geven we een korte verantwoording van onze keuze voor vier mensbeelden en hoe deze mensbeelden begrepen moeten worden. Daaropvolgend geven we een korte karakterisering van ieder mensbeeld en benoemen we de belangrijkste aannames die daarbij worden gemaakt over hun denken en gedrag. We geven aan welke factoren dit gewenste gedrag kunnen bevorderen of belemmeren en wat er nodig is vanuit uitvoerders. Ook geven we enkele voorbeeldsituaties van mensen die onder de Participatiewet vallen en op wie het genoemde gedragsprofiel in hoge mate van toepassing kan zijn. Deze voorbeelden zijn illustratief bedoeld en zeker niet uitputtend.

2.1 Verantwoording van de vier mensbeelden

De vier uitgewerkte mensbeelden worden onderscheiden op basis van twee gedragsbepalende factoren: a) de mate waarin iemand in staat is om mee te doen in de samenleving ('kunnen'), en b) de mate waarin iemand gemotiveerd is om mee te doen in de samenleving ('willen'). Deze twee gedragsbepalende factoren komen overeen met de onderdelen 'Competenties' ('kunnen') en 'Motivaties' ('willen') in het COM-B model en sluiten ook aan bij de onderdelen 'kunnen' en 'willen' in het Integratief Gedragsmodel dat veel uitvoerders hanteren om gedrag te begrijpen en te beïnvloeden. We kiezen ervoor om vier mensbeelden te onderscheiden op basis van deze twee factoren, omdat hierover de meeste vooroordelen bestaan onder beleidsmakers. Het onderdeel 'Omstandigheden' ('mogen'/'moeten') van het COM-B komt echter wel terug in de uitwerking van de mensbeelden. De omstandigheden waarin gedrag moet worden getoond kunnen verschillend van invloed zijn per mensbeeld.

We kiezen bewust voor een brede opvatting van het doelgedrag, namelijk: vrij zelfstandig meedoen in de samenleving. Het gaat hier dus niet uitsluitend over betaald werk verrichten, maar ook over andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid, zoals vrijwilligerswerk en mantelzorg. Ook gaat het niet over participeren alleen, maar ook over de mate waarin iemand in staat is om stappen te zetten om te participeren, zoals het schrijven van een sollicitatiebrief of de fysieke capaciteit om werk te verrichten. Verder spreken we over 'vrij' zelfstandig, omdat er maar weinigen zijn die volledig zelfstandig - zonder enige hulp, advies en aanmoediging van familie, vrienden, kennissen en andere partijen - meedoen in de samenleving.

Deze mensbeelden verwijzen overigens niet naar duidelijk omliggende groepen mensen en zijn ook zeker niet bedoeld om mensen op te delen in dergelijke groepen. Dat vraagt namelijk om een duidelijke afbakening tussen bijvoorbeeld zij die wel kunnen participeren en zij die dat niet kunnen, en in de praktijk zijn zulke differentiaties vaak diffuus, ook omdat dit afhankelijk is van de omstandigheden waarin iemand zich bevindt en de verwachtingen, normen en standaarden die we hierbij hanteren. Hoewel mensbeelden wel enige realiteitswaarde hebben (er is vast iemand aan te wijzen die niet kan en wil participeren), zijn deze mensbeelden niet primair bedoeld om te refereren naar groepen mensen, maar expliciteren deze mensbeelden de verschillende (combinatie van) aannames die beleidsmakers (kunnen) hebben op mensen. Deze mensbeelden blijven versimpelde weergaves van de verscheidenheid van mensen, maar helpen beleidsmakers wel om beleid te maken dat meer recht doet aan enkele belangrijke gedragsbepalende verschillen tussen mensen.

We onderscheiden de volgende mensbeelden:

- a. **Zelfredzame mensen:** kan en wil participeren;
- b. **Afhankelijke mensen:** wil participeren, maar kan dit niet;
- c. **Onwelwillende mensen:** kan wel participeren, maar wil dit niet;
- d. **Afzijdige mensen:** kan en wil niet participeren.

Figuur 1. Matrix vier mensbeelden (doorklikbaar)

2.2 Mensbeeld 1. Zelfredzame mensen

Zelfredzame mensen zijn voldoende capabel om mee te doen in de samenleving. Zij kunnen (betaald) werk verrichten, hier vrij zelfstandig naar zoeken en zijn gemotiveerd om actief deel te nemen aan de samenleving. Zij nemen zelf het initiatief om hun leven te verbeteren zonder dat dit telkens aanmoediging vraagt. Ook kunnen zij zich vrij zelfstandig informeren en zijn ook in staat de beschikbare informatie te vinden en te begrijpen, zonder dat anderen hen daarbij moeten helpen. Deze mensen hebben een goed begrip van hun capaciteiten, stellen realistische doelen voor zichzelf en laten zich niet ontmoedigen als het niet direct lukt om (betaald) werk te vinden. Hooguit hebben zelfredzame mensen wat aanmoediging nodig, de juiste informatie aangereikt krijgen of uitleg krijgen over regels en procedures, maar verder vinden ze zelf hun weg. De huidige Participatiewet is met name gebaseerd op dit mensbeeld.

“Ik wil graag weer aan de bak en weet wat ik wil, maar heb net dat ene duwtje in de rug nodig”

Wat belemmert zelfredzame mensen?

- Gewenste participatiemogelijkheden zijn niet beschikbaar;
- Informatie over ondersteuning is moeilijk vindbaar, onnodig complex beschreven en/of onduidelijk;
- Onzekerheden in de woon- en werksituatie bemoeilijken meer participatie;
- Verwachting dat meer participeren nadelige (financiële) effecten heeft op de eigen persoonlijke situatie;
- Wet- en regelgeving en procedures zitten in de weg om snel gepast werk te vinden.

Wat helpt zelfredzame mensen?

- Zorg voor toegankelijke dienstverlening zodat mensen weten welke hulp ze kunnen krijgen;
- Bied snelle ondersteuning zodat iemand ook snel op weg kan worden geholpen;
- Zorg dat informatie over mogelijke ondersteuning duidelijk en vindbaar is;
- Geef de ruimte om zelfstandig keuzes te maken in het ondersteuningsproces;
- Vermijd sanctionering omdat dit de intrinsieke motivatie kan aantasten;
- Kijk naar participatiemogelijkheden die aansluiten bij hun intrinsieke motivatie.

Rol van uitvoerders

Uitvoerders moeten de ruimte hebben om zelfredzame mensen snel en adequaat te kunnen ondersteunen. Nu zijn deze burgers nog gemotiveerd en is hun afstand tot de arbeidsmarkt niet zo groot. Maar als ondersteuning te laat komt of niet goed uitpakt, raken ze mogelijk gedemotiveerd en wordt de stap naar werk groter. Het is belangrijk dat zelfredzame burgers de juiste informatie eenvoudig kunnen vinden en weten waar ze kunnen aankloppen als ze toch ergens niet uitkomen. De uitvoeringsprofessional hoeft zelfredzame mensen dus niet 'aan de hand te nemen', maar eerder een 'vinger aan de pols houden' door de voortgang te monitoren. Of een 'duwtje in de juiste richting' te geven door tips en suggesties te geven en de voorwaarden te scheppen om te kunnen participeren. Voor deze groep is het belangrijk dat zij grip ervaren, eigen regie kunnen behouden, worden bejegend als autonome mensen die zelf in staat zijn keuzes te maken en het vertrouwen krijgen om grotendeels zelf hun weg te vinden.

Voorbeeldsituaties

Voorbeeld 1: Frederik

Frederik wil en kan de stap naar betaald werk maken, maar vindt geen baan die bij hem past op basis van zijn werkervaring en wensen. Frederik is kritisch en wil graag een baan die zo veel mogelijk aansluit bij zijn verwachtingen.

Voorbeeld 2: Eslem

Eslem wil en kan graag aan de slag, maar vindt alleen maar tijdelijke contracten voor een beperkt aantal uren. Dit brengt financiële onzekerheid met zich mee en de kans dat hij later weer een beroep moet doen op de PW, wat hem weerhoudt om op dit aanbod in te gaan.

Voorbeeld 3: Mateusz

Mateusz wil en kan wel werken, maar is bang dat hij veel kosten moet maken als hij een nieuwe baan accepteert. Zo moet hij extra opvang regelen voor zijn kinderen, nieuwe kleding aanschaffen en veel reizen, wat hij mogelijk niet kan declareren.

2.3 Mensbeeld 2. Afhankelijke mensen

Mensen die afhankelijk zijn, willen wel een bijdrage leveren aan de maatschappij, maar worden hierin belemmerd doordat zij (op dit moment) niet beschikken over het lichamelijke en/of cognitieve vermogen om (betaald) te werken of zelfstandig werk te vinden of te behouden. Deze mensen erkennen hun beperkingen en hebben vooral behoefte aan ondersteuning om op een betekenisvolle manier te participeren. Hoewel ze (tijdelijk) beperkt zijn in hun vermogen om te werken, kunnen ze met de juiste ondersteuning mogelijk wel hun arbeidsvermogen verbeteren en daarmee de kans op werk vergroten, of een aangepaste plek vinden waar ze kunnen participeren op hun eigen manier. Zij zijn misschien niet volledig zelfredzaam, maar zijn wel in staat zich te redden als ze de juiste hulp krijgen van anderen. Ondanks hun afhankelijkheid van deze ondersteuning, zijn ze wel bereid om stappen te zetten om hun zelfredzaamheid te vergroten en een actieve rol te vervullen in de samenleving.

“Ik zou graag iets willen oppakken, maar dat lukt niet zonder hulp”

Wat belemmert afhankelijke mensen?

- Aangeboden participatiemogelijkheden sluiten onvoldoende aan op hun capaciteiten;
- Onduidelijke informatie over wat er mogelijk is aan ondersteuning en wat er van hen wordt verwacht;
- Tegenstrijdige verwachtingen, voorwaarden of verplichtingen vanuit andere wet- en regelgeving;
- Onzekerheden in de woon- en werksituatie bemoeilijken meer participatie;
- Aangeboden participatiemogelijkheden zijn onvoldoende toegankelijk gezien hun lichamelijke en cognitieve beperkingen.

Wat helpt afhankelijke mensen?

- Zorg voor gepaste ondersteuning en stimulering zodat ze kleine stapjes kunnen zetten;
- Ga het gesprek aan over welke stappen zij zelf willen zetten en waar ze hulp voor nodig hebben;
- Bied mogelijkheden om (financiële) onzekerheden weg te nemen;
- Benadruk wat ze wel kunnen en kijk naar wat wel mogelijk is;
- Vergroot de vaardigheden van mensen en het gevoel van het eigen kunnen;
- Verduidelijk de participatiemogelijkheden en maak het eenvoudig om de benodigde stappen te zetten;
- Vermijd stigmatiserend en temper te activerend taalgebruik.

Rol van uitvoerders

Mensen die afhankelijk zijn van ondersteuning vragen meer tijd van uitvoerders. Regelmatig contact en maatwerk bieden in de ondersteuning zijn nodig om deze mensen stapsgewijs te laten participeren. Uitvoerders dienen de ruimte te hebben om rekening te houden met hun persoonlijke capaciteiten, omstandigheden, mogelijkheden en behoeftes. Bij deze mensen is de uitvoerder eerder een 'buddy' die helder en eenvoudig kan uitleggen welke mogelijkheden tot participatie er zijn en weet wat iemand nodig heeft om te kunnen participeren. Het is belangrijk dat deze groep voldoende begeleiding en aandacht krijgt waardoor ze meer vertrouwen voelen vanuit de overheid. Ook moet deze begeleiding toegankelijk voor hen zijn, ook voor mensen die bijvoorbeeld minder goed ter been zijn of een visuele beperking hebben. Sanctionering werkt zeer demotiverend en kan op termijn ertoe leiden dat deze groep mensen hun motivatie verliezen om te participeren.

Voorbeeldsituaties

Voorbeeld 1: Mariam

Mariam wil wel werken, maar is daar niet toe in staat omdat zij lichamelijke klachten heeft. Daarom kan zij enkel onder aangepaste omstandigheden en met extra begeleiding participeren.

Voorbeeld 2: Teun

Teun wil wel werken, maar vindt het lastig een hulpvraag te verwoorden en duidelijk te maken wat hij nodig heeft. Hij voelt zich vaak onbegrepen en heeft ook enkele slechte ervaringen met professionals.

Voorbeeld 3: Jens

Jens wil wel werken, maar heeft complexe psychosociale problematiek waardoor zij onder verschillende wettelijke kaders valt. Zij vindt het moeilijk om te overzien hoe ze de stap naar werk kan maken.

2.4 Mensbeeld 3. Onwelwillende mensen

Onwelwillende mensen hebben wel de capaciteiten om te participeren, maar hebben niet de motivatie of interesse om dit te doen. Bijvoorbeeld omdat ze liever hun tijd op een andere manier besteden, gedemotiveerd zijn door negatieve ervaringen met solliciteren of werken of zich in een sociale omgeving bevinden waar de afhankelijkheid van een inkomensondersteuning vanuit de overheid is genormaliseerd. Ook kan het voorkomen dat iemand in de bijstand wil blijven, omdat dit financiële zekerheid biedt, een negatief beeld heeft van werken of een aversie heeft tegen mogelijke stress die gepaard kan gaan met werk, door bijvoorbeeld tijdsdruk, verantwoordelijkheden en nieuwe collega's. Om deze redenen tonen deze mensen weerstand en zijn ze mogelijk terughoudend om de nodige stappen te zetten om te participeren. Zij houden bijvoorbeeld vast aan bepaalde levensstijlen of gewoontes die hun participatiekansen verminderen of tonen zich niet bereid om te investeren in hun persoonlijke ontwikkeling om hun participatiekansen te vergroten.

“Ik hoef niet zo nodig te participeren, laat mij vooral met rust!”

Wat belemmert onwelwillende mensen?

- Weinig zelfvertrouwen en/of een negatief zelfbeeld, bijvoorbeeld door afwijzingen in het verleden;
- Veronderstelling dat ze weinig invloed kunnen hebben op hun participatiemogelijkheden;
- Verkeerde verwachtingen over wat werk en andere participatievormen kunnen betekenen;
- Weinig positieve aanmoediging en ondersteuning vanuit hun eigen netwerk om te participeren;
- Bijstand gezien als een recht of gift waar ze gebruik van kunnen maken zonder wederdienst.

Wat helpt onwelwillende mensen?

- Werken aan iemands zelfbeeld om in te laten zien wat ze zelf kunnen en wat mogelijk is;
- Maak slim gebruik van beloningen en straffen om zo de (extrinsieke) motivatie te verhogen;
- Geef inzicht in de verschillende (ook minder conventionele) participatiemogelijkheden die iemand heeft;
- Verlaag de drempel door de mogelijkheid te bieden om op eigen tempo te participeren;
- Stimuleer positieve associaties en ervaringen met werk en andere participatievormen;
- Ga in gesprek en stel bepaalde veronderstellingen of verwachtingen in vraag.

Rol van uitvoerders

Onwelwillende mensen vragen veel van uitvoerders. Negatieve ervaringen uit het verleden en percepties over werk hebben er veelal toe geleid dat ze hun motivatie om te participeren hebben verloren. Het is de taak van de uitvoerder om deze mensen weer te motiveren om te participeren. Dit is overigens niet makkelijk. In uiterste gevallen kan sanctionering op zijn plaats en ook effectief zijn, maar de nadruk dient nog altijd te liggen op het stimuleren, enthousiasmeren en begeleiden van deze groep om hen in te laten zien wat wel mogelijk is. Verder vraagt deze groep mensen veel vakkundigheid van uitvoerders, in zowel kennis van wet- en regelgeving als psychosociale vaardigheden om de onwelwillende burger te motiveren. Deze groep vraagt van de uitvoerder dat zij voldoende ruimte heeft om ook onconventionele aanpakken uit te proberen, om zo aan te sluiten bij wat deze groep kan motiveren om te participeren.

Voorbeeldsituaties

Voorbeeld 1: Xue

Xue kan wel werken, maar wil dit niet, omdat ze al vaak is gestart met werken, maar het niet klikte met de werkgever of door omstandigheden niet verder kon (teleurstellingen uit het verleden).

Voorbeeld 2: Suzan

Suzan kan wel werken, maar wil dit niet, omdat zij een negatief beeld heeft over wat werken behelst. Zij verwacht dat werk veel stress en weinig voldoening oplevert, en blijft dan ook liever in de bijstand.

Voorbeeld 3: Pieter

Pieter kan wel werken, maar wil dit niet omdat hij zich wel comfortabel voelt in de bijstand. Hij weet wat hij iedere maand kan verwachten en hij heeft ook niet veel nodig om te voorzien in zijn levensonderhoud.

2.5 Mensbeeld 4. Afzijdige mensen

Afzijdige mensen zijn niet bereid om te participeren en kunnen dit ook niet. Vaak staan ze al voor langere tijd 'aan de zijlijn' en hebben ze te maken met meervoudige problematiek waardoor participatie wordt bemoeilijkt, zoals problemen met hun gezondheid, schulden en in de gezinssituatie. Mensen kunnen zich in een kwetsbare positie bevinden waarin ze weinig financiële of sociale steun ontvangen om in hun basisbehoeftes te voorzien. Dit kan bijdragen aan gevoelens van uitsluiting en isolatie, en kan hun vermogen om actief deel te nemen aan de samenleving beperken. Hoewel sommigen wel potentieel hebben om te veranderen, blijven anderen vastzitten in een negatieve spiraal van uitzichtloosheid en apathie. Het ontbreekt aan motivatie, de middelen of de ondersteuning om hun situatie te verbeteren, en ze kunnen zich gevangen voelen in een gevoel van hulpeloosheid.

“Het lukt mij niet om te participeren en ik wil het ook niet (meer)”

Wat belemmert afzijdige mensen?

- Geen match tussen de eigen competenties en wat gevraagd wordt om te participeren;
- Verstoord of gebrekkig vermogen tot zelfregulering om hun situatie te veranderen;
- Veel stress wat leidt tot suboptimale beslissingen voor de lange termijn;
- Onzekerheden in de woon- en thuissituatie bemoeilijken de stap om te participeren;
- Veelheid van problemen leidt ertoe dat ze geen uitweg meer zien uit hun situatie;
- Onbegrip en weinig of helemaal geen ondersteuning vanuit hun directe omgeving.

Wat helpt afzijdige mensen?

- Structureel contact om een vertrouwensband op te bouwen;
- Begin met kleine stapjes en neem de tijd om vertrouwen op te bouwen;
- Zekerheid bieden dat ze met kleine stapjes geen financieel risico lopen;
- Ontzorg door complexiteit te verminderen, taken over te nemen en herinneringen te sturen;
- Achterhaal de oorzaken van stress en tracht deze (indien mogelijk) weg te nemen;
- Begeleiding door een uitvoerder die zich kan verplaatsen in de situatie van de persoon.

Rol van uitvoerders

Afzijdige mensen vragen een lange adem van uitvoerders, aangezien dit niet mensen zijn die snel de stap naar een stageplek, (betaald) werk of een andere vorm van participatie kunnen zetten, als dit überhaupt al mogelijk is. Meestal moeten de persoonlijke omstandigheden van de persoon in kwestie eerst op orde zijn (rust, zekerheid en vertrouwen), voordat iemand op een betekenisvolle manier kan participeren. Uitvoerders dienen dan ook de ruimte en tijd te hebben om vertrouwen op te bouwen, stabiliteit te bieden en een veilige omgeving te bieden. Begrip en erkenning voor de situatie van de afzijdige persoon, naast veel geduld en empathie, is vereist vanuit de uitvoerders om vertrouwen te winnen en gezamenlijk de participatiemogelijkheden op den duur te verkennen. Uitvoerders moeten niet het gevoel hebben dat zij te veel moeten ‘trekken’ aan deze mensen om hen zo snel mogelijk te laten participeren. In plaats daarvan moeten ze een ondersteunende rol aannemen, waarbij ze de keuzes van mensen respecteren en hen aanmoedigen om op hun eigen tempo vooruitgang te boeken.

Voorbeeldsituaties

Voorbeeld 1: Petru

Petru kan niet werken en wil dit ook niet. Hij heeft al lange tijd niet meer gewerkt en zit al ruim vijf jaar in de bijstand. Petru leeft erg geïsoleerd, is moeilijk te contacteren en komt niet altijd afspraken na.

Voorbeeld 2: Hidde

Hidde kan niet werken en wil dit ook niet. Hij heeft een zeer beperkt arbeidsvermogen en ziet voor zichzelf tenminste op korte termijn geen mogelijkheid om te participeren.

Voorbeeld 3: Deborah

Deborah kan niet werken en wil dit ook niet, omdat er veel problemen spelen in haar gezin waardoor ze niet de rust en energie heeft om te werken. Ze is afzijdig en is moeilijk te contacteren.